

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Медуни Богдани Любомирівни «Забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
(галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування)

Актуальність теми дисертаційної роботи

Принцип публічності є фундаментом демократичного розвитку і його забезпечення є критично важливим для успіху країни на шляху до європейської інтеграції та побудови громадянського суспільства. Принцип публічності є критерієм якості публічного управління, що передбачає рівень підзвітності органів влади та ступінь залучення громадян до процесів ухвалення рішень, збереження та розвиток демократичних інститутів в умовах кризових трансформацій та війни.

Основною метою дисертаційної роботи є обґрунтування необхідності забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень на різних рівнях публічного управління та розробка рекомендацій щодо напрямів удосконалення його застосування в сучасних умовах. Дослідження базується на розкритті теоретичних основ принципу публічності у прийнятті управлінських рішень та його значенні для демократичного управління. Автором систематизовано нормативно-правове регулювання та міжнародний досвід забезпечення принципу публічності в управлінських процесах за критеріями, актуальними для сучасної України та запропоновано напрями вдосконалення забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в Україні в умовах сучасних викликів.

Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю підвищення довіри до влади, забезпечення прозорості та ефективності управлінських процесів в умовах зростання ролі громадянського суспільства та розвитку інформаційних технологій, особливо в умовах воєнного стану, де баланс між відкритістю та безпекою є критично важливим. Принцип публічності, інтегруючи такі компоненти, як відкритість, прозорість, підзвітність, громадянську участь, гласність, інформаційну безпеку, правові гарантії, верифікованість та етичні імперативи, виступає як фундаментальна основа для забезпечення суспільного прогресу, формуючи комплексну парадигму ефективного публічного управління, що гарантує його стійкість в умовах кризових явищ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Слід зазначити, що дослідження проведено в межах науково-дослідних робіт: Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України за темою: «Об'єднані територіальні громади: концепція

відповідальності та спроможності» (ДР № 0119U100911, ДО № 0221U103957) комплексного наукового проекту НАДУ при Президентові України «Державне управління та місцеве самоврядування», у якій авторка як виконавець досліджувала проблеми забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень на первинному рівні управління – в органах місцевого самоврядування та місцевих органах влади, а також в деяких секторах, зокрема в правовому та медичному, а також нормативно-правове регулювання забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень (довідка від 29.06.2021 року № 55/09-04); Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка» за темою: «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України» (ДР №0124U000016), в межах якої авторкою розроблено та запропоновано «Стратегію забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в Україні» (пропонуються вдосконалення прийняття управлінських рішень у публічно-управлінській екосистемі, з урахуванням вимог правового режиму воєнного стану та рекомендацій ЄС засобами цифрових технологій у короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективах) (акт про використання результатів дисертаційної роботи від 03.03.2025 року).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, наведених у дисертаційній роботі

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані дисертанткою, є обґрунтованими на належному методичному рівні, достовірними, та характеризуються високим ступенем наукової новизни. Мета роботи є чітко встановленою, а завдання – логічно структурованими та досягнутими. Ретельний аналіз наукової літератури та нормативно-правових документів з даної проблематики, систематизація існуючих знань, стали основою для формулювання авторкою власних наукових положень, висновків і рекомендацій.

Обґрунтування вибору методологічного апарату, використання сучасних джерел та інтеграція міжнародних практик додатково підтверджують високий науковий рівень дисертаційної роботи автора. Системний, нормативно-правовий і соціокультурний підходи до аналізу теоретичних основ принципу публічності, використання кейс-стаді з реального управлінського досвіду українських та зарубіжних органів влади, сприяють об'єктивності та застосовності висновків і рекомендацій.

Практичне значення дисертації полягає в розробці конкретних рекомендацій, що можуть стати основою для розробки інноваційних підходів до забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в Україні як в діяльності органів влади, так і інституцій громадянського суспільства.

Структура та зміст основних положень дисертаційної роботи

Дисертаційна робота традиційно складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, має чітку логічну структуру, що відповідає вимогам до наукових досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У вступі розкрито актуальність досліджуваної проблематики, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслено методологічну базу, наукову новизну та практичне значення роботи. Авторка аргументовано обґрунтовує важливість теми, наголошуючи на необхідності забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в умовах кризових ситуацій, зокрема війни, а також інтеграції сучасних цифрових інструментів у процеси управління на місцевому та національному рівнях.

У 1 розділі роботи розкрито теоретичні основи принципу публічності у прийнятті управлінських рішень, його сутність та значення для демократичного управління. На основі системного та контент аналізу удосконалено понятійно-категоріальний апарат дослідження шляхом уточнення змісту таких категорій, як «принцип публічності у прийнятті управлінських рішень», «імерсивний підхід», «імператив публічності», а також проведено розмежування понять «гласність» і «прозорість» для застосування в науці публічного управління. Обґрунтовано визначення терміну «принцип публічності у прийнятті управлінських рішень» у публічному управлінні та адмініструванні. У межах дослідження проаналізовано імператив публічності в публічному управлінні, що засвідчує його визначальну роль у становленні демократичних практик, підвищенні рівня прозорості, відкритості та підзвітності органів публічної влади. Визначено методологічні підходи до дослідження забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень. Застосовано системний, інституційний, нормативно-правовий, функціональний, соціокультурний, креативний, герменевтичний, інноваційний та порівняльний підходи до дослідження забезпечення принципу публічності, що враховують динаміку розвитку публічності як явища, її адаптацію до історичних, соціальних, культурних, політичних та технологічних змін. Удосконалено існуючі методи наукового дослідження забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень, враховуючи сучасні виклики, такі як цифровізація, еволюція суспільних вимог щодо прозорості в процесах адаптації стандартів врядування до вимог, практики та цінностей ЄС, а також використання новітніх комунікаційних технологій (зокрема інструментів електронного урядування та відкритих даних, аналізі нових підходів, які базуються на великих даних (Big Data), штучному інтелекті та блокчейн-технологіях для підвищення прозорості та відповідальності у процесі прийняття рішень).

У 2 розділі роботи систематизовано нормативно-правове регулювання забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень за

принципом функціональної диференціації, що включає такі компоненти, як відкритість, прозорість, підзвітність, громадська участь, доступність інформації, інформаційна безпека, правові гарантії, відкритість до перевірки та етичні стандарти. Удосконалено класифікацію суб'єктів-розпорядників інформації, які здійснюють оприлюднення публічної інформації та надають публічну звітність. Обґрунтовано необхідність належного реагування на виклики та проблеми у забезпеченні принципу публічності у прийнятті управлінських рішень у сучасному публічному управлінні. Акцентовано, що основні виклики та проблеми, пов'язані з адаптацією до нових цифрових реалій, дотриманням вимог безпеки та забезпеченням прозорості за умов політичних та соціальних змін в Україні. Наголошено, що процеси євроінтеграції висувають додаткові вимоги до забезпечення принципу публічності, охоплюючи широкий спектр аспектів – від забезпечення фізичного доступу до державних установ для всіх груп населення (з акцентом на інклюзивності) до впровадження єдиних цифрових платформ, що відповідають стандартам ЄС, таких як ініціатива «Цифрова Європа».

У 3 розділі досліджено досвід забезпечення принципу публічності в країнах, які перебувають (перебували) в умовах військових конфліктів та територіальних викликів (Німеччина, Кіпр, Грузія, Молдова та Ізраїль). Порівняння динаміки показників Democracy Data Explorer дозволило виявити сильні та слабкі сторони стратегій, обраних цими країнами для підтримки публічності в кризових умовах, та зіставити їх із показниками демократії України. Встановлено, що ці країни застосовують подібні механізми забезпечення публічності, зокрема нормативно-правове регулювання, незалежний судовий контроль, залучення громадянського суспільства та засобів масової інформації. Водночас виявлено суттєві відмінності, обумовлені рівнем безпекових загроз, політичною специфікою та впливом зовнішніх чинників. Визначено та обґрунтовано контекстуальні бар'єри, які можуть заважати забезпеченню принципу публічності в умовах війни. Проаналізовано Рекомендації міжнародних організацій Україні щодо подолання контекстуальних бар'єрів у забезпеченні принципу публічності в прийнятті управлінських рішень. Запропоновано напрями вдосконалення забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в Україні в умовах сучасних викликів. В результаті аналізу та систематизації індикаторів для оцінювання рівня впровадження принципу публічності у діяльність органів влади, запропоновано стратегію їх впровадження для моніторингу публічності в прийнятті управлінських рішень в місцевих органах влади.

У висновках дисертантка узагальнила отримані результати дисертаційної роботи та надала рекомендації щодо практичного впровадження результатів дослідження. Авторкою опрацьовано достатню кількість вітчизняних та іноземних джерел за темою дослідження, що засвідчує належний рівень отриманих результатів. Зважаючи на сказане вище – дисертація Медуни Б.Л. є

завершеною роботою з логічно, грамотно і аргументовано викладеним матеріалом.

Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у вирішенні наукового завдання щодо обґрунтування пріоритетних напрямів забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень в Україні, зокрема:

уперше:

- запропоновано розглядати принцип публічності як комплексний імператив, що реалізується через дотримання таких вимог, як відкритість, прозорість, підзвітність, громадська участь, гласність, інформаційна безпека, правові гарантії, дотримання етичних стандартів, що дало можливість обґрунтувати його ключову роль у забезпеченні ефективного та демократичного публічного управління, концептуалізувати його зміст і створити підґрунтя для розробки інституційних механізмів реалізації принципу публічності, зокрема в процесі прийняття управлінських рішень;

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат досліджень з проблематики забезпечення принципу публічності в частині змістовного уточнення категорій «принцип публічності у прийнятті управлінських рішень», «імерсивний підхід», «імператив публічності», розмежування понять «гласність» та «прозорість» для застосування в науці публічного управління;

- систематизацію нормативно-правового регулювання забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень за принципом функціональної диференціації;

- класифікацію суб'єктів-розпорядників інформації, що здійснюють оприлюднення публічної інформації та надають публічну звітність;

- існуючі методи наукового дослідження забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень, враховуючи сучасні виклики, такі як цифровізація, еволюція суспільних вимог щодо прозорості в процесах адаптації стандартів врядування до вимог, практики та цінностей ЄС, а також використання новітніх комунікаційних технологій;

- шляхи забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень в Україні, які викладені в рамках стратегії;

набули подальшого розвитку:

- індикатори для більш точного вимірювання та оцінки рівня впровадження принципу публічності в діяльність органів влади;

- внутрішнє наповнення контекстуальних бар'єрів забезпечення принципу публічності в Україні (розвиток цифрових технологій, інформаційної безпеки, нерівномірності розвитку територіальних громад, умов війни, процеси євроінтеграції тощо) та сформульовані пропозиції щодо їх подолання.

Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні положення, висновки та наукові рекомендації дослідження можуть стати основою для розробки інноваційних підходів до забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в Україні як в діяльності органів влади, так і інституцій громадянського суспільства. Отримані результати будуть корисними при підготовці законопроектів, стратегій регіонального розвитку, програм соціально-економічного розвитку щодо публічності діяльності органів місцевого самоврядування, розробці загальнодержавних та регіональних програм, спрямованих на підвищення довіри до управлінських рішень, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін з публічного управління, права, соціального менеджменту та етики.

Окремі положення дисертаційної роботи використано в практичній діяльності: Новояворівської міської ради (довідка від 28.01.2025 року № 345/10); Любомльської міської ради (довідка від 30.01.2025 року № 2); Західного апеляційного господарського суду (довідка від 30.01.2025 року № 1).

Основні положення і результати дисертації використовуються в освітньому процесі НУ «Львівська політехніка» під час викладання дисциплін: «Публічна служба та антикорупційна політика» та «Політика європейської інтеграції» (для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування») (довідка від 06.03.2025 року № 67-01-310).

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях

Опубліковані Медуною Б.Л. праці повністю висвітлюють представлені у дисертації положення наукової новизни. Теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 10 наукових публікаціях. Основні результати подано у 5 статтях, із яких: 4 надруковано у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії Б; 1 стаття – у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувачки, та які індексуються у наукометричній базі Web of Science, 5 матеріалів тез доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Дисертація Медуни Б.Л. загалом справляє позитивне враження, є ґрунтовним, актуальним дослідженням та має важливе науково-практичне значення. Проте, окремі аспекти та авторські позиції можуть спонукати до дискусії та обговорення у межах публічного захисту дисертаційної роботи:

1. Досліджуючи теоретичні основи забезпечення принципу публічності в розділі 1, автору варто було б звернути увагу на те, чи матимуть певні особливості процедури забезпечення принципу публічності в залежності від різних алгоритмів прийняття управлінських рішень. У межах дослідження варто було б деталізувати, чи кількісна складова (кількість етапів у процедурі прийняття управлінських рішень) впливає на забезпечення принципу публічності та якість прийняття управлінських рішень.

2. Позитивно оцінюючи другий аналітичний розділ роботи, варто зауважити, що автор, досліджуючи нормативно-правову регламентацію складових принципу публічності у прийнятті управлінських рішень в українському законодавстві (п. 2.1.1.), розпочинає розгляд поняття «публічність» з рішень Конституційного Суду України. В даному контексті, варто було зосередитись на тому, як принцип публічності розкривається в основному законі - в Конституції України. Крім того, дуже побіжно розкриті закони «Про звернення громадян», «Про інформацію», «Про запобігання корупції», що в контексті даного дослідження є важливими.

3. Що стосується п. 2.1.2. другого розділу, не зрозуміло, чим зумовлений вибір автором часових рамок з 2015 року щодо аналізу нормативно-правової бази, яка регламентує принцип публічності в управлінні ЄС. Такий вибір автора потребує додаткового пояснення.

Крім того, аналізу деяких нормативних документів ЄС авторка приділила багато уваги. Натомість, Комюніке «Підвищення прозорості прийняття рішень в ЄС», Регламент про створення програми Цифрова Європа, Регламент про Європейську громадянську ініціативу, Акт про цифрові послуги розглянуті дуже побіжно, а це основа нормативно-правової бази, що регламентує принцип публічності в управлінні ЄС. У межах даного дослідження зазначені документи потребують більш детального аналізу.

4. Вивчаючи у 3 розділі (п. 3.1.) міжнародний досвід забезпечення публічності прийняття управлінських рішень, автор обґрунтовує вибір країн (Східна та Західна Німеччина, Кіпр, Грузія, Молдова, Ізраїль) схожістю їхніх викликів з українськими, що робить їхній досвід найбільш релевантним для аналізу. Однак, вважаємо, що вивчення досвіду колишніх країн, таких як Чехословаччина і Югославія, тільки б підсилило дане дослідження щодо забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень.

5. Наголошуючи на необхідності паралельного збереження цифрових та оф-лайн інструментів забезпечення принципу публічності (п. 3.4.), авторка акцентує увагу на використанні імерсивного підходу до забезпечення принципу публічності в прийнятті управлінських рішень як магістрального напрямку розвитку публічного управління, де цифровізація є загальносвітовим трендом. Сформульоване дискусійне положення стосується як питань забезпечення принципу публічності, так і питань подолання цифрових розривів у суспільстві.

Потребує додаткового пояснення, чи не спостерігається в цих двох положеннях суперечності та наскільки швидко, на думку авторки, можливо перейти повністю на цифрове забезпечення принципу публічності.

Проте, наведені дискусійні положення та рекомендації не впливають на наукову і практичну цінність дослідження, мають характер наукової дискусії і не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертація Медуни Богдани Любомирівни «Забезпечення принципу публічності у прийнятті управлінських рішень», виконана на належному науково-методичному рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних і практичних результатів якого вирішує наукове завдання, що має важливе значення для сучасної практики публічного управління.

Беручи до уваги актуальність, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, вважаю, що дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», вимогам освітньо-наукової програми, яку успішно завершила здобувач, вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженого Постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Медун Богдана Любомирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент

кандидат наук з державного
управління, доцент, доцент кафедри
публічного врядування НН ІАДУ
Національного університету
«Львівська політехніка»

Галина ДЗЯНА

Підпис кандидата наук з державного управління Дзяної Г.О. засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
к.т.н., доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ